

UNELE OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA NECROPOLELE DE TIP POIENEȘTI DIN MOLDOVA ȘI RELAȚIILE ACESTOR NECROPOLE CU LUMEA SARMATĂ*

Avîntul pe care l-a luat arheologia romînească în anii regimului democrat popular a dus la descoperirea pe teritoriul Moldovei a mai multor complexe, cunoscute astăzi sub denumirea de cultura Poienești, cultură atribuită carpilor¹.

Primele materiale aparținînd acestei culturi ne sînt cunoscute din descoperiri întîmplătoare și mici sondaje făcute în perioada dintre cele două războaie mondiale, Virteșcoiu 1926 și 1929² și Poienești 1929³.

În anul 1949, cînd organizarea și conducerea cercetărilor arheologice au fost preluate de către Academia R. P. Romîne, R. Vulpe sapă la Poienești, r. Vaslui, prima necropolă aparținînd acestei culturi și publică în anul 1953 un amplu raport monografic. În anul 1957 Sebastian Morintz și Gh. Bichir sapă cimitirul de la Pădureni, r. Panciu, iar în anii 1957—1958, Iulian Antonescu pe acela de la Porcești-Gabăra⁴, r. Roman. Descoperiri întîmplătoare s-au mai, făcut la Butnărești⁵, r. Roman, Țifești⁶, r. Panciu și Dumitreștii Gălății, com.

* Comunicare prezentată la Sesiunea Științifică a Institutului de Arheologie, din mai 1961.

¹ v. *Istoria Romîniei*, I (B. Mitrea), cap. *Carpîi și dacii liberi în sec. III—IV*, p. 637—638; (I. Nestor), cap. *Sarmatii*, p. 676 și 678 și R. Vulpe, *Săpăturile de la Poienești din 1949*, în *Materiale*, I, p. 497 și urm.; considerațiile făcute cu privire la așezare sînt valabile pentru cimitirul de incinerare. După părerea noastră cimitirul de la Chilia nu aparține carpilor, ci dacilor liberi din vestul Munteniei.

² v. Gr. Anișescu, *Antichități de la stațiunea Virteșcoi*, în *AArch*, III, 3, 1929, p. 14—21 și I. L. Neagu, *Stațiunea barbară de la Virteșcoi*, în *AArch*, III, 5—6, 1930, p. 45—51.

³ C. Cihodariu, *Contribuțiuni pentru fixarea unei hărți preistorice a Daciei (Stațiuni preistorice în județul Vaslui)*, în *AArch*, 7—8, 1931—1932, p. 50—53.

⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 213—253 și 280—506; Sebastian Morintz și Gh. Bichir, *Săpăturile de la Pădureni*, în *Materiale*, VI, p. 487—495 și Iulian Antonescu, *Săpăturile arheologice de la Gabăra-Porcești*, în *Materiale*, VI, p. 474—483; idem, în *Materiale*, VII, p. 449—457.

⁵ R. Vulpe, *Izvoare — Săpăturile din 1936—1948*, p. 314 și nota 3.

⁶ Sebastian Morintz și Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 493. Materialul se află în Muzeul raional din Focșani.

Schitu Duca¹, r. Iași. Tot acestei culturi pare a aparține și mormîntul de incinerare descoperit de Dinu Marin în 1958 la Dolheștii Mari².

Dacă conținutul necropolelor culturii Poienești este oarecum bine cunoscut, nu același lucru se poate spune despre așezări. Pînă în prezent, în așezări aparținînd acestei culturi, nu s-au făcut decît două mici sondaje, unul la Țifești, r. Panciu și altul la Șcheia-Suceava³. Întrucît rezultatele acestor sondaje sînt încă inedite, nu ne putem referi la ele, așa încît cultura Poienești poate fi studiată în prezent numai pe baza materialelor provenite din necropole.

Întrucît la Vîrteșcoiu nu s-au făcut cercetări sistematice, lipsesc observațiile arheologice de teren și nu se cunoaște numărul mormintelor descoperite. De aceea nu ne vom referi la această necropolă decît pentru studiul tipologic al inventarului.

Numărul mormintelor de incinerare din cele trei necropole cercetate sistematic este de 196: Poienești 55 morminte, Gabăra 64 morminte și Pădureni 77 morminte⁴. Desigur că în toate aceste necropole numărul mormintelor a fost mai mare, însă o parte din ele au fost distruse cu ocazia desfundării terenului pentru a se planta vie: Poienești și Pădureni; iar pe de altă parte, cimitirele de la Poienești și Gabăra par a nu fi săpate în întregime.

La Poienești, pe Dealul Teilor și Porcești, pe Dealul Gabăra, în afară de morminte de incinerare aparținînd culturii Poienești s-au găsit și morminte de înhumare datate de descoperitori în aceeași perioadă: sec. IV Poienești și II - IV Porcești-Gabăra⁵. La Pădureni și Poienești s-au găsit și morminte de incinerare aparținînd unor epoci mult mai vechi: culturii Monteoru și Hallstattului tîrziu la Pădureni și sec. II - I î.e.n. la Poienești⁶.

Mormintele din necropolele de tip Poienești se compun în general din cîte o urnă acoperită cu un capac special, pateră, strachină, fructieră (întreagă sau aproape întreagă la Poienești și Vîrteșcoiu și numai piciorul fructierei la Pădureni). Uneori au servit drept capac funduri de vase și diverse cioburi poroase sau cenușii lucrate la roată⁷. La Pădureni într-un singur caz se poate susține că urna M. 82

¹ La Dumitreștii Gălății, după informațiile primite de la I. Ioniță, s-au descoperit, pe panta lină a unui deal (cu ocazia desfundării terenului pentru a se planta vie), mai multe urne. După informațiile sătenilor s-ar fi găsit 16 urne. La Muzeul de Istorie a Moldovei s-au adus patru urne cenușii cu capace, toate întregibile, o ceașcă dădică, un fragment de oglindă de metal alb, un fragment de cuțit de fier, o verigă de aramă, rotundă în secțiune, cîteva mărgelile de sticlă și o monedă de bronz perforată ce a fost purtată ca salbă. Ca și la Vîrteșcoiu la Dumitreștii Gălății, lipsește ceramica roșie.

² Dinu Marin, *Șantierul arheologic Dolheștii Mari*, în *Materiale*, VII, p. 127, fig. 7 și 8. După informațiile suplimentare, primite de la Dinu Marin cu ocazia Sesiunii științifice a Institutului de arheologie din 15-21 mai 1961, s-au găsit, în afară de obiectele de la fig. 7 și 8, și podoabe de argint (nu de bronz) deformate de foc, lucrate în tehnica filigranului.

³ Sondajul de la Țifești a fost efectuat de Sebastian Morintz și N. Harțuchi în 1959, iar cel de la Șcheia de G. Foit, directorul Muzeului regional Suceava.

⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 468; Iulian Antonescu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, fig. 1. Planul săpăturilor de la Gabăra și Sebastian Morintz și Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 488.

⁵ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 460, 498 și 500 și Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 449.

⁶ Sebastian Morintz și Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 488 și 489 și R. Vulpe, *op. cit.*, p. 166, 469, 490-496.

⁷ La Poienești s-au găsit și cinci urne neacoperite, capacele fiind probabil deranjate de plug (R. Vulpe, *op. cit.*, p. 448).

a fost acoperită cu o gresie plată cu marginile ușor rotunjite. Vasele secundare sînt foarte rare.

În interiorul urnelor se puneau oasele și diversele obiecte de podoabă sau de uz casnic (cuțite). Menționăm că în urna M. 46 de la Pădureni s-au găsit printre oase și cîteva fragmente de vatră (lipitură). În legătură cu depunerea oaselor în urnă, la Pădureni s-a făcut observația că resturile de la rugul funerar care nu încăpeau în urnă (oase și cărbuni) erau depuse în jurul urnei (M. 1, 3, 6, 14, 47).

Tot la Pădureni s-a putut preciza forma și dimensiunile gropilor în care erau așezate urnele. Forma gropilor era tronconică cu fundul mai îngust; diametrul maxim oscila în jur de 0,60 m, iar cel minim între 0,40 - 0,50 m (M. 14 și 47). Adîncimea gropilor de morminte varia între 0,50 - 0,70 m la Virteșcoiu; 0,49 - 1,44 m la Poienești (cele mai multe gropi de la Poienești, circa 66% aveau adîncimea între 0,70 - 0,90 m); 0,50 - 1,20 m la Porcești-Gabăra și 0,65 - 1,05 m la Pădureni¹.

La Gabăra, se poate susține că au existat și înmormintări fără urnă, oasele fiind depuse într-un fel de casetă de piatră, așa cum s-a constatat la Lechința de Mureș M. 7². În sprijinul părerii noastre dăm descrierea unui asemenea mormînt, pe care descoperitorii înclinau să-l considere rug funerar³. «În careul II al șanțului (IV), la adîncimea de — 1,20 m au apărut printre urne, un grup de cinci pietre mari, dispuse circular cu o piatră de dimensiuni mai mici la centru. În pămîntul aflat în centrul ariei închise de pietre am găsit fragmente de oase umane, pe jumătate calcinate și cărbuni. În imediata vecinătate a pietrelor era situat un gît de amforă romană⁴. Dimensiunile acestui complex nu sînt date, dar calculînd în funcție de scara planului ele nu pot depăși 0,75 m. Asemănarea dintre acest complex și M. 7 de la Lechința de Mureș merge aproape pînă la identitate; și aici pietrele erau dispuse circular, cu o piatră în mijloc, iar la marginea mormîntului s-au găsit fragmente ceramice romane; de asemenea printre oase erau bucăți de cărbuni și cenușă⁵. Cărbuni și cenușă s-au găsit, după cum am amintit, și în mormintele de la Pădureni ca și în alte morminte de incinerare aparținînd dacilor liberi⁶. Un alt argument în sprijinul ipotezei noastre îl constituie și adîncimea. A admite adîncimea de 1,20 m pentru rugul funerar, în timp ce urnele din jur sînt la numai — 0,76 - 0,80 m, înseamnă să admitem că incinerarea se făcea în gropi, dar în acest caz trebuia să se constate arderea pereților gropii, iar pe de altă parte, este greu de presupus înghesuirea unui defunct pentru a fi incinerat într-o groapă cu diametrul de numai 0,75 m. De altfel nu trebuie să uităm nici faptul că majoritatea presupuselor ruguri funerare de la Gabăra se găsesc la — 0,20 - 0,30 m. În măsura în care se poate trece peste obiecțiile noastre, ar reieși că arderea morților se făcea și în gropi și pe ruguri plane. După

¹ Gr. Anișescu, *op. cit.*, p. 15 și I. L. Neagu, *op. cit.*, p. 47; R. Vulpe, *op. cit.*, p. 469; Iulian Antonescu, în *Materiale*, VI, p. 476 și *Materiale*, VII, p. 450; materialul de la Pădureni se află în curs de studiu.

² D. Protase și N. Vlăsa, *Săpăturile de la Lechința de Mureș și Cipău*, în *Materiale*, VI, p. 447.

³ Iulian Antonescu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, p. 476, 477.

⁴ *Ibidem*. Întrucît în studiul de față vom analiza continuu situația de la Poienești, Gabăra și Pădureni, nu vom face trimiteri decît acolo unde este absolut necesar.

⁵ D. Protase și N. Vlăsa, *op. cit.*, p. 447.

⁶ Sebastian Morintz, *Săpăturile de la Chilia*, în *Materiale*, VII, p. 443.

părerea noastră în cazul complexului descris avem de-a face cu un mormint și nu cu un rug funerar.

În felul acesta am avea documentată o a doua variantă a ritului de incinerare la carpii din Moldova.

Credem însă că a existat și a treia variantă, aceea a depunerii oaselor direct în groapă, fără casetă de piatră. Descoperirea la Poienești a șapte morminte de incinerare în care urnele erau «dispărute»¹, fără a se constata spargerea lor pe loc (nu s-au găsit cioburi) credem că pledează în sprijinul părerii noastre. Toate mormintele permit datarea lor în sec. III e.n.². Această variantă de rit funerar este întâlnită și în necropolele din sec. II – III e.n. de la Soporul de Cîmpie și Chilia³. La Pădureni nu s-au făcut observații în acest sens, deoarece acolo fiind vorba de săpături de salvare, într-o necropolă ce se întindea pe o suprafață de circa 4 ha, n-am făcut decât să săpăm casete acolo unde urnele erau vizibile la suprafață, iar la Virteșcoiu chiar dacă au fost nu s-au putut constata.

În toate cele trei necropole se poate observa gruparea unor morminte pe familii. Este posibilă de asemenea existența unor semne de recunoaștere a mormintelor, făcute din stilpi de lemn, lespezi de piatră⁴ sau simple mușuroaie de pământ. Unele din pietrele găsite la Gabăra la — 0,20 – 0,30 m, au servit probabil ca atare. La Poienești, datorită formei lunguiețe a măgurei, mormintele erau dispuse oarecum pe alei. În schimb, la Pădureni, cimitirul se grupa în două mari zone, una la nord și alta la sud; cea de la nord cuprindea circa 2/3 din morminte. La Gabăra, judecînd după plan, grupurile de morminte erau dispuse oarecum circular; în mijlocul cimitirului lipsind mormintele, ca și între cele două zone de la Pădureni.

O altă problemă legată de necropolele de tip Poienești este și aceea a locului unde se făcea arderea. După materialele publicate, în nici una din necropolele în discuție nu s-au făcut observații complete care să ne dea dreptul să considerăm că în acel loc a putut să existe un rug funerar. Situația de la Gabăra așteaptă lămuriri de la cercetările viitoare, iar cele trei movile de cenușă de pe Valea Case-

¹ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 460.

² Trei morminte conțineau numai oase calcinate (nr. 46, 131 și 326), în M. 142 era o perlă de sticlă roșie plată, iar în M. 140, o perlă de os, ambele databile în sec. III e.n. În M. 307 s-a găsit un cutiț fragmentar (v. p. 401, fig. 307). Cutițul este atipic și poate aparține tot sec. III, ca și fragmentul de fibulă din M. 181. În necropola de incinerare din sec. III e.n. s-au găsit fibule de fier în mormintele: 53, 71, 115, 239 și 327 (v.p. 436 și 438).

³ D. Protase, *Șantierul Arheologic Soporul de Cîmpie*, în *Materiale*, VII, p. 423 și Sebastian Morintz, *op. cit.*, p. 441. Depunerea oaselor în gropi, fără urnă, este cunoscută și în cadrul culturilor Lipița și Przeworsk a căror datare este asigurată în sec. I – III e.n.; v. Stanisław Jasnosz, *Cmentarzysko z okresu późno-lateńskiego i rzymskiego w Wymysławie, pow. Gostyń*, în *Fontes Praehistorici*, II (1951), Poznań, 1952, p. 6 și urm., rezumat p. 282 – 284. Leon Jan Łuka, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Naclawin w pow. Kościański*, în *Przegląd Archeologiczny*, 29 – 31, 1954 – 1956, Poznań, 1958, p. 386 – 400. Aleksander Dymaczewski, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Młodzikowie, pow. Środa*, în *Fontes Archaeologici Posnanienses*, VIII – IX, Poznań, 1958 p. 181 – 433. Și geții din Cîmpia Munteană au cunoscut această variantă de rit funerar (v. I. Nestor și colectivul, *Raport sumar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, în *SCIV*, I, 1, 1950, p. 98).

⁴ Cf. R. Vulpe, *op. cit.*, p. 474; ipoteza se verifică și pentru cimitirul de la Soporul de Cîmpie; D. Protase, *op. cit.*, p. 425.

lor de la Poienești n-au fost cercetate¹. Cele câteva fragmente de vatră găsite în M. 46 de la Pădureni, nu ne dau încă dreptul să susținem ipoteza existenței unor cuptoare de cremație, așa cum s-a constatat pentru perioada geto-dacică mai veche la Zimnicea și Poienești² în sec. IV—III î.e.n. și la Porolissum în Latène-ul mai târziu³.

În studiul de față nu intenționăm să ne ocupăm de întregul inventar al celor patru necropole, ci vom lua în discuție numai acele elemente care ne permit să facem unele deosebiri între aceste necropole și astfel să încercăm să stabilim raportul cronologic dintre ele.

Ceramica. În ceramica din necropolele de tip Poienești se constată o puternică tradiție din Latène-ul geto-dacic, așa încît, cultura Poienești poate fi considerată ca o formă evoluată a culturii dacice, căreia i s-a adăugat influența romană și cea sarmată. Descoperirile arheologice au arătat că se mențin cele două categorii ceramice cunoscute în Latène-ul geto-dacic: *a*) ceramica poroasă lucrată cu mîna, reprezentată de formele tipice dacice; ceașca dacică (Pădureni, Poienești și Gabăra) și vasul decorat cu briu alveolat (Pădureni, Poienești și Gabăra, un fund de vas s-a găsit și la Virteșcoiu); *b*) ceramica cenușie lucrată la roată, alături de care apare și ceramica roșie, deosebită din punct de vedere tehnic numai ca sistem de ardere.

Amfora cu două torți, patera, capacul cu variantele respective și castronul sînt forme în care influența romană este vizibilă.

Contactul cu lumea sarmată dă culturii Poienești o notă specifică. În necropolele de la Pădureni și Virteșcoiu se constată influența sarmatică numai în obiectele de inventar, iar în necropolele de la Poienești și Gabăra această influență se observă și în ceramică.

Studiul comparativ al formelor ceramice din cele patru necropole deși incomplet, din cauză că materialul de la Gabăra nu-i publicat în întregime, iar cel de la Pădureni nu-i tot întregit, ne permite totuși să facem unele constatări interesante cu privire la frecvența sau absența unor forme de vas într-o necropolă sau alta și să vedem semnificația pe care ar putea-o avea acest lucru. În studiul comparativ al formelor am păstrat oarecum tipurile de vase precizate de R. Vulpe⁴ și acolo unde a fost nevoie am divizat aceste tipuri în mai multe variante, folosind în acest caz litere și nu cifre.

Urne. Tipul 1. Urnă fără toartă cu corpul sferoidal, cu gîtul larg și scund, cu buza lată, răsfrîntă orizontal. Este tipul cel mai frecvent la Poienești și Gabăra. La Poienești sînt 24 exemplare față de cele 27 aparținînd celorlalte cinci tipuri.

¹ Iulian Antonescu, *op. cit.*, *Materiale*, VI, p. 477 și *Materiale*, VII, p. 455 și R. Vulpe, *op. cit.*, p. 474.

² I. Nestor și colectivul, *op. cit.*, p. 98 și R. Vulpe, *op. cit.*, p. 312—315 și fig. 97.

³ M. Macrea, D. Protase și M. Rusu, *Șantierul arheologic Porolissum*, în *Materiale*, VII, p. 365, și 369.

⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 449—457. N-am deosebit urnele pe tipuri în funcție de culoare ci am ținut seamă în special de forma vasului, așa încît vasele descrise de R. Vulpe separat, vase cenușii și vase roșii, apar la noi ca variante ale aceluiași tip. Am păstrat în general tipurile de la ceramica cenușie, vasele roșii integrîndu-le în aceste tipuri. Astfel tipul 1 (ceramica roșie) l-am trecut la tipul 1a și 1e. Tipul 2 (roșu), pentru a nu crea noi tipuri, l-am trecut tot la tipul 1, varianta d; tipul 3 (roșu) la tipul 3a, tipul 4 (roșu) la tipul 3b, tipul 5 (roșu) la tipul 5, iar tipul 6 cenușiu nu l-am mai menținut, deoarece era reprezentat de un fragment ceramic «fără certitudine» de a proveni dintr-un mormînt; am trecut la tipul 6, urnele roșii de la tipul 6 cu variantele a-d. Urna de la tipul 1, varianta e, reprezintă forma de tranziție de la tipul 1 la tipul 3.

Tipul este foarte rar întâlnit la Pădureni iar la Virteșcoiu s-au găsit cinci exemplare. Tipul 1 l-am împărțit în cinci variante: la 1b, 1c, 1d și 1e. (pl. I/tip 1a - e). Tipul 1d este reprezentat la Poienești de un singur exemplar.

Tipul 2, urnă fără toartă, cu corpul sferoidal alungit, gîtul strîmt și buza îngustă răsfrîntă orizontal. Un singur exemplar cenușiu, fragmentar, găsit la Poienești (pl. I/tip 2).

Tipul 3a urnă fără toartă cu corpul sferoidal alungit, cu gîtul înalt și strîmt, cu buza lată răsfrîntă orizontal, avînd pe gît în mod obișnuit o dungă în relief. Parte din urnele de la Poienești sînt ornamentate prin lustruire cu o linie în zig-zag, dispusă pe umăr sau linii verticale pe gît (tot lustruite). Este tipul cel mai frecvent la Pădureni; la Poienești s-au găsit numai 13 exemplare, iar la Virteșcoiu cinci¹ (pl. I/tip 3a).

Tipul 3b, urnă asemănătoare, cu gîtul mai scund și mai larg și corpul bitronconic² (pl. I/tip 3b).

Tipul 4, urnă fără toartă, cu umăr larg, cu gîtul scund, cu buza dreaptă, întărită cu două dungi orizontale foarte groase, în relief. Un exemplar la Poienești și tot unul pare a fi și la Gabăra. Lipsesc la Virteșcoiu și nu-l reținem nici la Pădureni (pl. I/tip 4).

Tipul 5, amforă cu gîtul scund, cu buza îngroșată, cu fundul plat (Pădureni și un exemplar de la Poienești) sau terminat printr-un inel (Poienești și Virteșcoiu), avînd două torți prinse vertical de gît și de umăr. Tipul 5 este cunoscut în toate necropolele³ (pl. I/tip 5/1 - 4).

Între amforele de la Pădureni și Poienești se pot face unele deosebiri în ceea ce privește linia generală a profilului, profilul buzei și ornament. Amforele de la Pădureni au corpul oval-alungit, buza îngroșată, rotund-ovală în secțiune, fundul plat și n-au ornament lustruit (pl. I/tip 5/1). Amforele de la Poienești au pe gît și umăr ornament lustruit compus din linii verticale simple, orizontale ondulate, în formă de rețea sau în formă de frunze de brad. Amfora de la Virteșcoiu (pl. I/tip 5/2), se leagă tipologic mai mult de exemplarele de la Poienești (pl. I/tip. 5/3, 4) și poate fi considerată ca un tip intermediar între Pădureni și Poienești.

Tipul 6, urne bitronconice, în genul unor castroane largi și scunde, cu gura strîmtă, simplă și buza ușor îngroșată. Toate sînt de culoare roșie și au capace speciale. Se cunosc patru variante: 6a — d (pl. I). Din materialul publicat, reiese că tipurile: 6a, 6b și 6c s-au găsit numai la Poienești. Lipsesc la Pădureni și Virteșcoiu. Tipul 6d, urnă cu două torți zoomorfe, dispuse simetric pe umărul vasului, este întâlnit numai la Poienești și Gabăra⁴.

¹ Gr. Anîtescu, *op. cit.*, fig. 20/3 și I. L. Neagu, *op. cit.*, fig. 3/5. Materialele sînt la Muzeul Moldovei din Iași. În ultimul deceniu s-au mai descoperit la Virteșcoiu și o serie de urne; unele au intrat în colecțiile Muzeului de istorie din Focșani (trei urne de tip 3a), iar altele au rămas în posesia unor particulari, lucru pe care l-am constatat cu ocazia cercetărilor efectuate la Bontesti în 1956.

² La Poienești s-au găsit două exemplare roșii (R. Vulpe, *op. cit.*, p. 453—454, fig. 358) și la Virteșcoiu un exemplar cenușiu (Gr. Anîtescu, *op. cit.*, fig. 13/2).

³ Poienești cinci exemplare (R. Vulpe, *op. cit.*, p. 451 și 454), Pădureni cinci exemplare (M. 35, 66, 84, 95 și 105), Virteșcoiu un exemplar (I. L. Neagu, *op. cit.*, fig. 3/1), la Gabăra nu cunoaștem numărul lor (Iulian Antonescu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, p. 450).

⁴ La Poienești s-au găsit trei exemplare (R. Vulpe, *op. cit.*, p. 455 [M. 211 și 295] și C. Cihodaru, *op. cit.*, p. 51, fig. 14), iar la Gabăra un exemplar (Iulian Antonescu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, p. 450 și fig. 4).

În ceea ce privește capacele nu putem face nici un fel de aprecieri deoarece nici la Pădureni nici la Gabăra n-au fost întregite și studiate toate formele. Subliniem doar atât că la Pădureni și Virteșcoiu lipsesc în chip firesc capacele speciale de la urnele aparținând tipului 6.

Rezumînd cele spuse cu privire la ceramică, căpătăm următorul tablou sinoptic, desigur provizoriu pînă la publicarea integrală a materialului de la Gabăra.

1. *Tipuri de vase comune celor patru necropole:*

a) Ceașca dacică și vasul cu brîu alveolat.

b) Urne aparținînd tipurilor: 1, 3 și 5.

c) Căniță cu-o toartă de tip carpo-sarmatic (fig. 1/3).

La Pădureni predomină tipul 3 de urnă, iar la Poienești și Gabăra tipul 1.

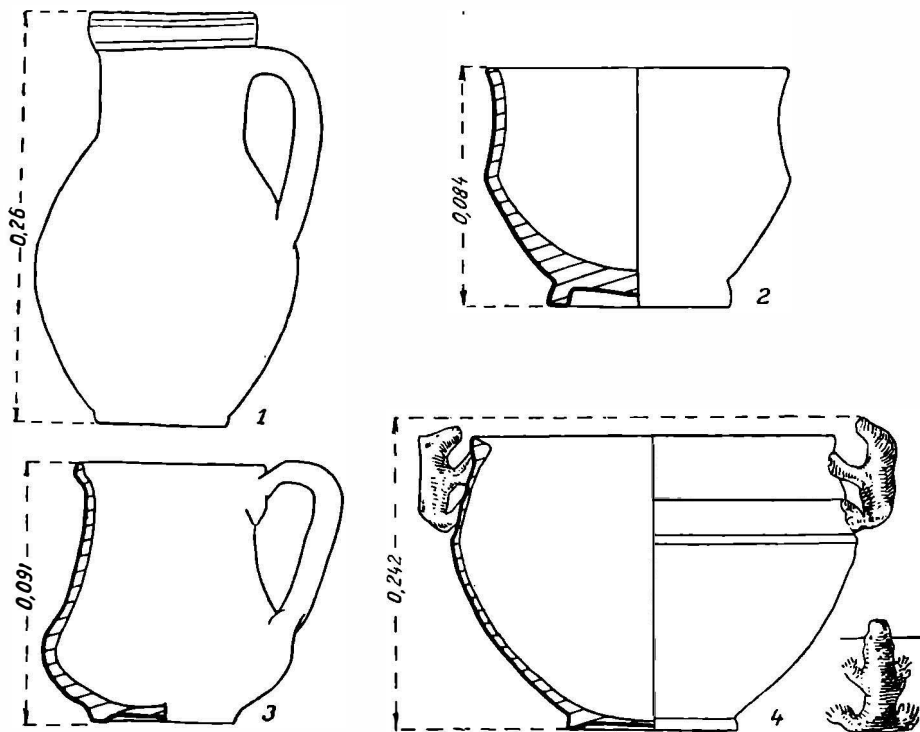

Fig. 1. — Vase din necropolele culturii Poienești. 1, Virteșcoiu (după Gr. Anițescu); 2, Pădureni (după Sebastian Morintz și Gh. Bichir); 3, Poienești (după R. Vulpe); 4, Gabăra (după Iulian Antonescu).

2. *Tipuri specifice anumitor necropole:*

Tipul 2, 6 a, 6 b și 6 c, cunoscute numai la Poienești.

Pahar bitronconic cenușiu, cunoscut numai în necropola de la Pădureni (fig. 1/2); își găsește analogii în mormintele iazigilor din Pannonia¹.

¹ M. Párducz, A Szarmatakor emlékei Magyarországon, III, 1950, în ArchHung, XXX, pl. CVII/1, 2, 7—9.

3. Tipuri specifice numai necropolelor de la Poienești și Gabăra: tipul 4 și 6 d.

Analiza materialului ceramic ca și a unei părți din inventar considerăm că ne dă dreptul să vorbim în cadrul necropolelor de tip Poienești de două grupe: de o parte se detașează necropolele de la Pădureni și Virteșcoiu, iar pe de altă parte cele de la Poienești și Gabăra. Dintre obiectele de inventar cele mai importante care separă aceste două grupe de necropole notăm oglinzile de metal alb în grupa Pădureni-Virteșcoiu¹ și fibulele cu piciorul întors pe dedesubt, în grupa Poienești-Gabăra².

Unele mici deosebiri se pot face și în cadrul fiecărei grupe în parte; ne vom referi numai la grupa Pădureni-Virteșcoiu, deoarece materialul de la Gabăra nu este integral publicat.

Elementele care separă necropola de la Virteșcoiu de cea de la Pădureni sînt: tipurile de fibule, mărgelile de lapislazuli și unele obiecte de podoabă lucrate în tehnica filigranului. În judecarea situației de la Virteșcoiu ținem seama mai mult de ceea ce s-a găsit la Virteșcoiu și lipsește la Pădureni, decît de obiectele prezente la Pădureni și lipsă la Virteșcoiu, deoarece, dat fiind caracterul descoperirii, acestea au putut să existe și nu s-au păstrat; așa explicăm lipsa unor pandantive de argint și a ceștii dacice. În schimb, la Virteșcoiu s-au găsit două fibule care au plăcă în formă de semidisc la resort³, tip neîntîlnit la Pădureni și nici

¹ După părerea noastră oglinzile de tip sarmatic constituie un indiciu cronologic. Studiind inventarul complexelor de pe teritoriul R.P.R. în care s-au găsit asemenea oglinzi, fie morminte sarmatice, fie necropole carpice, vedem că nici un element din inventarul acestor complexe nu cere o datare mai tîrzie de prima jumătate a sec. III e.n. Unele morminte sarmatice cum sînt cele de la Ulmeni (r. Oltenița) și Probota (r. Iași) cer o datare anterioară primei jumătăți a sec. III e.n.; cel mai tîrziu sfîrșitul sec. II e.n. Complexul de la București-Militari, în care s-a găsit tiparul (de lut) de oglindă sarmatică se datează după părerea noastră în prima jumătate a sec. III e.n., nu în a doua jumătate a sec. III e.n. Vlad Zirra, care a săpat la Militari, m-a informat că datarea propusă de noi este probabilă. Mulțumim și pe această cale lui Vlad Zirra și lui Sebastian Morintz pentru informațiile date în legătură cu materialele de la Militari și Ulmeni și pentru bunăvoința de a ne fi arătat și unele materiale. Pe teritoriul U.R.S.S., asemenea oglinzi sînt cunoscute în sec. II — III e.n. (M. I. Viazmitina, *Сарматские погребения у с. Ново-Филиповка*, în *Вопросы Скифо-Сарматской Археологии* (по Материалам конференции ИИМК АН СССР 1952 г.), p. 238. Pe teritoriul țării noastre se cunosc oglinzi de tip sarmatic în următoarele complexe: a) morminte sarmatice: Probota, r. Iași (săpături 1960 N. Zaharia), Holboca (I. Nestor și colectivul, *Șantierul valea Jijiei*, în SCIV, III, 1952, p. 107, fig. 13), Mitoc (N. Zaharia, *Cercetările de la Mitoc*, anexa 4, mormintul sarmatic, în *Materiale*, VI, p. 21), Cioinagi (E. Zaharia, *Morminte sarmatice descoperite la Cioinagi* în 1949, în *Materiale*, VI, p. 900, fig. 3/2), Focșani (Sebastian Morintz, *Некоторые вопросы сарматского населения в Молдове и Мунтении в связи с Фокианским погребением*, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 453, fig. 3/11 — 12), Largu (I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, III, p. 302, fig. 7/1 și *Materiale*, V, p. 479, fig. 4/10 — 11), Șendreni (I. T. Dragomir, în *Materiale*, V, p. 477, n. 4), Călărași (în SCIV, III, 1952, p. 107 — 108), Ulmeni (material existent la Sebastian Morintz), Tîrgșor (săpături Gh. Diaconu; întreaga necropolă sarmatică datată în prima jumătate a sec. III e.n. Mulțumim lui Gh. Diaconu pentru că a binevoit să ne arate materialul) și Dridu (expusă în MNA). În complexe carpice s-au găsit oglinzi la: Pădureni, Virteșcoiu și recent la Dumitreștii Gălății, com. Schitu Duca.

² v. Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 437 — 438 și Iulian Antonescu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, p. 454 și fig. 6/1.

³ v. Gr. Anișescu, *op. cit.*, p. 21, fig. 25 și 26. În Pannonia fibulele cu semidisc la resort de tip mai arhaic și mai evoluat sînt date în sec. II — IV (v. Ilona Kovrig, *A császárkori fibulák fűfőrmái Pannoniában*, în *Dissertationes Pannonicae*, seria II, nr. 49, p. 120 — 121; pl. IX/92,22a redă fibula cea mai apropiată de cele de la Virteșcoiu.

la Poienești¹, mărgelile de lapislazuli² de asemenea lipsesc la Pădureni, ca și în celelalte necropole, dar se găsesc în mormintele sarmatice de la Mitoc, Focșani și Căscioarele și în unele necropole sarmate de pe teritoriul U.R.S.S. cum ar fi la Bocani³. Ținând seama de aceste deosebiri cit și de unele fibule descoperite în necropola de la Pădureni, care par a se data într-o epocă ceva mai timpurie decât cele de la Virteșcoiu (fig. 2), dar și de majoritatea fibulelor care sînt contemporane cu cele de la Virteșcoiu și a altor elemente de inventar întîlnite la Pădureni și Virteșcoiu, putem considera că cele două necropole sînt contemporane, cea de la Pădureni putînd fi însă și ceva mai veche și numai în parte contemporană cu necropola de la Virteșcoiu. Unele indicii în acest sens ni le-ar da și materialul ceramic. Astfel tipul de cană cu o toartă, cu gîtul înalt și marginea distinctă se întîlnește la Virteșcoiu (fig. 1/1) și nu există la Pădureni, după cum lipsește și de la Poienești. Cana înaltă, de influență romană, este frecventă și în lumea sarmată⁴. În schimb la Pădureni întîlnim paharul bitronconic care lipsește la Virteșcoiu. Amfora de la Virteșcoiu se apropie tipologic mai mult de grupa Poienești-Gabăra, decât de amforele de la Pădureni. La Virteșcoiu toate vasele păstrate sînt cenușii.

Fibulele descoperite la Pădureni se datează în general în prima jumătate a sec. III e.n.⁵. Pe baza fibulelor și a analizei inventarului, necropola de la Pădureni nu poate fi datată mai tîrziu de prima jumătate a sec. III e.n. În schimb, grupa Poienești-Gabăra, pe baza fibulelor cu piciorul întors pe dedesubt, a fibulelor cu placa înaltă, dar cu resortul bilateral lung — prezente în ambele necropole — a fibulei cu resort bilateral dublu găsită la Gabăra ca și a altor piese de inventar, cere o datare mai tîrzie decât necropolele de la Pădureni și Virteșcoiu, dar mai timpurie decât cea propusă inițial de R. Vulpe, sfîrșitul sec.

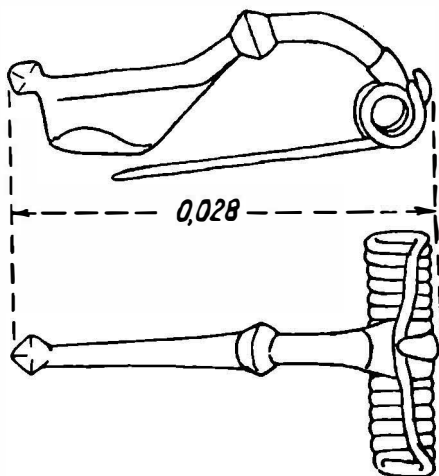

Fig. 2. — Fibula timpurie din necropola de la Pădureni.

¹ După unele informații primite de la Iulian Antonescu fibule cu semidisc la resort s-ar fi găsit și la Gabăra.

² I. L. Neagu, *op. cit.*, p. 47, fig. 4/3.

³ N. Zaharia, *op. cit.*, p. 21. Sebastian Morintz, *op. cit.*, p. 456, fig. 5/5; idem, în *Dacia*, N.S. IV, p. 554 și G. B. Feodorov, *К вопросу о сарматской культуре в Молдавии*, în *Izvestia-Kisinev*, 1956, fig. 4. După părerea noastră datarea cimitirului de la Bocani trebuie restrînsă la sec. III, fibulele din această necropolă datîndu-se din prima jumătate a sec. III. G. B. Feodorov, datează necropola în sec. II–IV e.n. (v. p. 59 și p. 64–65).

⁴ M. I. Viazmitina, V. A. Illinska, E. F. Pokrobska, O. I. Terenușkin, G. T. Kovpanenko, *Курганы билля с Ново-Пилипюки и радгоспу «Аккермень»*, în *Археологични Пам'ятки УРСР*, т. VIII, 1960, p. 42, fig. 26/6.

⁵ După părerea cercetătorului maghiar dr. M. Párducz fibulele de la Pădureni se datează între 180–260 e.n. Asupra fibulelor din necropolele de tip Poienești însă ne vom ocupa într-un studiu special.

III (post. 295—297) și sec. IV¹. Ulterior, R. Vulpe a revenit asupra acestei datări acceptînd a doua jumătate a sec. III e.n., dată propusă de I. Nestor² și pe care observațiile noastre o confirmă³. Cele patru monede de bronz din sec. III descoperite pe Dealul Teilor⁴, databile între 244 și 254, trebuie legate fie de mormintele de incinerare, fie de cele de înhumare și nu de așezare care datează din sec. IV după cum arată materialul ceramic ce aparține culturii Sintana-Cerneahov⁵ și fibulele cu piciorul întors pe dedesubt tipice pentru sec. IV (care nu provin din morminte distruse)⁶. De așezare trebuie legate probabil cele două monede de argint din timpul lui Constantius II (bătute în anul 354) descoperite pe Dealul Teilor⁷.

În legătură cu grupa de necropole Poienești—Gabăra trebuie subliniat faptul că obiceiul de a se pune cîte două fibule în urnă este luat de carpi de la triburile nordice cu care veniseră în contact.

La Poienești și Gabăra s-au descoperit în afară de morminte de incinerare carpice și morminte de înhumare⁸, care după rit și unele amănunte de port aparțin sarmaților. Caracterul sarmatic al cimitirului de la Poienești este confirmat și de practicarea deformației craniului la unii indivizi îngropați aici⁹. Descoperirile arheologice au arătat că sarmații practicau strict înhumarea, după cum carpii practicau tot atît de strict incinerarea.

În legătură cu mormintele de înhumare de la Poienești vom discuta numai problema datării lor, în schimb pentru necropola de la Gabăra vom analiza și problema atribuirii etnice a mormintelor de înhumare.

Situația din stațiunea de pe Dealul Teilor de la Poienești n-a permis să se facă observații stratigrafice ample cu privire la raportul dintre așezare, cimitirul de incinerare și cel de înhumare. Așa încît R. Vulpe, care a săpat prima necropolă de incinerare carpică și primul cimitir sarmatic din țară, a fost nevoit să stabilească raportul cronologic dintre aceste complexe, mai mult pe bază tipologică, în funcție de descoperirile cunoscute în acea perioadă. Autorul săpăturilor de la Poienești consideră că mormintele de înhumare se situează cronologic în faza ultimă a necropolei: post cimitirul de incinerare, deci în a doua jumătate a sec.

¹ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 498.

² v. *Istoria României*, I, 1961, (I. Nestor), cap. Goșii, p. 686.

³ Păreră exprimată de unii cercetători că am avea de-a face cu variante regionale contemporane, varianta sud-moldoveană, Pădureni-Virteșcoiu și alta central-nord-moldoveană — Poienești-Gabăra, nu ni se pare justificată de studiul materialului. Că nu este așa o arată și recenta descoperire de la Dumitreștii Gilății, unde s-au descoperit materiale ce se leagă strîns de grupul Pădureni-Virteșcoiu și nu de cel de la Gabăra. Printre obiectele găsite se află și o oglindă fragmentară de tipul celor cunoscute în necropolele din sudul Moldovei și care lipsesc la Poienești și Gabăra.

⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 308—310.

⁵ *Ibidem*, p. 281—291 și fig. 64—80.

⁶ *Ibidem*, p. 460—463 și fig. 362/4—6; fig. 363 și 364/1,3.

⁷ *Ibidem*, p. 309, 505 și fig. 94/5; C. Cihodariu, în *A Arch*, 13—14, 1937—1938, p. 55 și fig. 57—58.

⁸ *Ibidem*, p. 457—460 și p. 310—418 (pentru descrierea mormintelor pe parcele) și Iulian Antonescu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, p. 453—455.

⁹ *Istoria României*, I, (I. Nestor), cap. Sarmatii, p. 678.

IV e.n.¹ Ulterior alți cercetători datează mormintele sarmatice tot posterior celor de incinerare, dar coboară datarea la sfârșitul secolului III și eventual începutul sec. IV². I. Nestor consideră cimitirul de înhumare aproximativ contemporan cu cel de incinerare³.

Unele observații stratigrafice consemnate de R. Vulpe la descrierea mormintelor: 97, 130, 290 și 342, nu permit datarea cimitirului de înhumare posterior celui de incinerare. Astfel la M. 97 s-a constatat că scheletul a fost deranjat de groapa M. 90 (distanța dintre urnă și schelet era de 0,50 m). Scheletul — cităm descrierea lui R. Vulpe — « conservat relativ bine. Lipsesc doar labelle și tibia dreaptă (și peroneul — n.n.) răzlețite — cu prilejul înmormintării urnei M. 90, care s-ar dovedi în cazul acesta ceva mai recentă »⁴.

La M. 130 s-a constatat la fel deranjarea scheletului în regiunea sacro-lombară de către o urnă de incinerare distrusă care a suprapus scheletul; din inventarul urnei s-a păstrat o căldărușă și un vîrf de cuțit trecute prin foc⁵.

M. 290. Scheletul a fost distrus în parte cu prilejul săpării mormintului de incinerare M. 280. R. Vulpe face aceeași observație că urna ar fi fost în acest caz mai recentă⁶. Nu mai insistăm asupra situației M. 342, deasupra căruia s-au găsit cioburi din așezare; datarea așezării în sec. IV, arată că acele cioburi aparțin stratului de cultură și nu pot fi presupuse ca provenind din umplutura gropii mormintului⁷, cum, se explica atunci cînd se credea că așezarea este din sec. III, deci anterioară cimitirelor.

În descrierea parcelor și mormintelor săpate la Poienești, nicăieri nu se menționează că s-ar fi făcut observații, fie ele cît de vagi, care să ne îndreptățescă să considerăm că mormintele de înhumare sînt mai noi decît cele de incinerare.

Bazîndu-ne pe aceste observații stratigrafice cît și pe obiectele de inventar din cele două necropole, considerăm că mormintele de înhumare sarmatice sînt anterioare celor de incinerare, diferența în timp dintre aceste două cimitire putînd fi mică. În prezent, după părerea noastră, situația stratigrafică de la Poienești este următoarea⁸:

1) Cimitirul sarmatic de înhumare databil către mijlocul sec. III e.n.

2) Cimitirul carpic de incinerare, datat în a doua jumătate a sec. III; nu începe probabil mai devreme de mijlocul sec. III și încetează probabil în jurul datei de 295—297.

3) Așezarea aparține culturii Sintana-Cerneahov și trebuie datată în sec. IV e.n.

Așa cum am amintit mai sus, mormintele de înhumare de la Gabăra aparțin, după părerea noastră, tot sarmaților și nu avem de-a face cu « modificarea ritului

¹ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 460, 498, 500 și urm.

² Sebastian Morintz, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., III, p. 468.

³ *Istoria Romîniei*, I, loc. cit.

⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 347, v. fotografia de la p. 231, fig. 10.

⁵ *Ibidem*, p. 358.

⁶ *Ibidem*, p. 398—399.

⁷ *Ibidem*, p. 412—413.

⁸ Situația anterioară se prezenta astfel: așezarea era datată la mijlocul sec. III e.n. și în a doua jumătate a acestui secol (v. p. 497—498); cimitirul de incinerare la sfârșitul sec. III (post 295—297) și în sec. IV e.n. (v.p. 498 și 505); cimitirul de înhumare era situat cronologic în faza ultimă a necropolei (v. p. 460).

de înmormintare la carpi » așa cum cred unii cercetători¹. Poziția scheletelor (întinse pe spate), orientarea (N-S cu unele oscilații), forma gropilor (dreptunghiulare, strîmte) sînt caracteristice sarmaților², iar M. 203 «culcat pe partea stîngă, într-o poziție forțată, nefirească»³, își găsește analogii în complexe sarmate, de pe teritoriul U.R.S.S.⁴ și chiar în țară la noi⁵. Că mormintul 203 de la Gabăra este al unui sarmat o arată și inventarul: un clopoțel și o brățară, ambele din bronz.

Atunci cînd studiem inventarul găsit în mormintele de înhumăție de la Gabăra trebuie să ținem seama de elementele specifice numai sarmaților și cele specifice numai carpilor pentru a determina caracterul etnic al necropolei și, în judecarea acestei situații, să nu luăm în considerație elementele comune celor două grupuri de populații diferite ca etnic, dar care au conviețuit pe același spațiu.

Din raportul preliminar de la Gabăra, reiese că la înhumați nu se află nici un element specific carpic. În schimb s-au găsit unele obiecte comune și carpilor și sarmaților. Între acestea se înscriu din rîndul ceramicii cănița cu o toartă, iar din seria obiectelor de podoabă perlele de coral, calcedoniu și sticlă⁶.

Cănițe cu o toartă de tipul celor găsite în mormintele 207 și 218 sînt cunoscute în mediu carpic la: Poienești, Vîrteșcoiu, Pădureni și Gabăra⁷, iar în morminte sarmatice la: Tecuci, Focșani, Cioinagi, Largu, Căscioarele etc. și la Bocani⁸ (R. S. S. Moldovenească). Frecvența mărgelilor de coral, calcedoniu și sticlă în cele două grupe de cimitire, sarmate și carpice, ne este cunoscută tuturor și nu mai este nevoie să insistăm asupra lor; ar fi de ajuns să amintim că la Poienești s-au găsit asemenea perle și în mormintele de înhumăție și în cele de incinerăție⁹. În schimb, trebuie să ne reținem atenția acele obiecte de inventar

¹ v. Iulian Antonescu, în *Materiale*, VII, p. 449, 453, 455 și *Istoria Romîniei*, I, (B. Mitrea), cap. *Carpii și dacii liberi în sec. III-IV*, p. 638-639.

² Cf. M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 220-222.

³ *Materiale*, VII, p. 453.

⁴ Morminte sarmatice în poziție «chircită», semichircită, cu încrucișarea picioarelor de la genunchi, cu brațele ridicate în sus sau îndoite, se cunosc la Ust-Labinskaia din sec. VI î.e.n. - sec. II e.n. (v. N. V. Anîmov, *Мето-сарматский могильник у станции Усть-Лабинской*, în *МИА*, 23, 1951, p. 158-207; la Novo-Filipovka (v. M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 221), la Lohvița și Psari pe Nistru (v. M. A. Tihanova, *О локальных вариантах черняховской культуры*, în *SA*, 4/1957, p. 173, 185 cu n. 5 și K. F. Smirnov, *О погребениях Роксолан*, în *V.D.I.* 1(23), Moscova-Leningrad, 1948, p. 216.

⁵ Morminte sarmatice cu schelete în poziție oarecum chircită cu picioarele strînse și îndoite s-au găsit la Tîrgșor (faza I a necropolei). Gh. Diaconu, *Probleme ale culturii Sîntana-Cerneahov pe teritoriul R.P.R. în lumina cercetărilor din necropola de la Tîrgșor*, comunicare ținută la Sesiunea științifică din mai 1961.

⁶ Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 455.

⁷ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 348, fig. 174; Gr. Anîșescu, *op. cit.*, fig. 24/4 și Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 454-455.

⁸ I. Vendelin, *Un tumul la Tecuci*, în *RPAN*, II-IV, 1940, p. 103, fig. 1, 2, 4; Sebastian Morintz, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S. III, p. 451-452 și fig. 1/1 și 2/1; E. Zaharia, *op. cit.*, p. 899-900 și fig. 2/1-2; I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, V, p. 479-480 și fig. 5/1,3; Sebastian Morintz, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, p. 555 și G. B. Feodorov, *op. cit.*, fig. 9/4, fig. 9/4, 6, 8.

⁹ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 442-444 (pentru perlele de sticlă), p. 445 (pentru cele de calcedoniu) și p. 445-446 (pentru perlele de coral). Mărgelile de calcedoniu s-au găsit și în unele morminte sarmatice de pe teritoriul U.R.S.S., de exemplu la Novo-Filipovka (v. M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 241). Însă nici în mormintele sarmatice din R.P.R. nici în cele din U.R.S.S. (cunoscute pînă în prezent) nu apar mărgelile de calcedoniu în număr atît de mare ca în mormintele iazigilor din R. P. Ungară (v. M. Părducz, *op. cit.*, pl. XLIV/2, pl. LII).

care sînt specific sarmate. Astfel în șase morminte (M. 202, 204, 208, 215, 226, 227)¹ s-au găsit numeroase mărgelile nu numai în regiunea gîtului, unde erau purtate ca șirag, ci și în regiunea picioarelor; acestea din urmă fiind cusute pe poalele veșmintelor. Obiceiul de a coase mărgelile la veșminte este specific sarmatic. De asemenea obișnuința de a se pune arme în morminte este cunoscută tot la sarmați. În mormintele carpice armele lipsesc complet². Virful de săgeată de la Gabăra, din M. 212 își găsește analogii în necropola sarmată de pe valea riului Urup³. În aceeași necropolă s-au găsit vase cu torți zoomorfe (ca și la Gabăra) și o sabie de tipul cu inel la capătul de sus al mînerului⁴.

Brățara descoperită, împreună cu un clopoțel conic, în M. 203, nu-și găsește nici ea analogii în nici o necropolă carpică⁵ (deși s-au săpat peste 200 morminte) sau alt mormînt de incinerare aparținînd dacilor liberi. Tipul de brățară însă este cunoscut pe o arie foarte întinsă în epoca Latène. Bibracte⁶ (Saône et Loire), Stradonitz⁷ (Boemia), Małopolski⁸ (Ukraina subcarpatică), Olbia și Chersones⁹ (U.R.S.S.) sînt numai cîteva din localitățile unde s-au descoperit brățări de acest tip. În Latène-ul geto-dacic tipul de brățară este cunoscut la Poiana, Pecica (săpături 1943) și Grădiștea Muncelului¹⁰ și nicăieri nu se datează mai tîrziu de sec. I e.n. În sec. II – III e. n., tipul de brățară este întîlnit numai în mediul sarmatic. O brățară descoperită în curganul VIII de la Novo-Filipovka, grupa Akkermen II¹¹, este identică cu exemplarul de la Gabăra.

Clopoțelul de bronz găsit în M. 203 este aproape identic cu cel descoperit de Sebastian Morintz la Ulmeni (r. Oltenița). Obiceiul de a se pune clopoței în

¹ Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 455.

² v. R. Vulpe, *op. cit.*, p. 472. Nici în celelalte necropole carpice și nici în alte morminte de incinerare aparținînd dacilor liberi sau băștinașilor din Dacia romană, nu s-au găsit arme. La geto-daci, în perioada mai veche, cunoaștem un mormînt de incinerare (aparținînd unui luptător getic) la Zimnicea în care s-a găsit un topor de luptă de fier și săgeți de bronz (v. I. Nestor și colectivul, *op. cit.*, p. 97). Mormîntul avea cameră mortuară zidită (informație prof. I. Nestor). Unele arme s-au găsit și în cuptoarele de cremație de la Zimnicea (v. I. Nestor și colectivul, *op. cit.*, p. 98), Poienești (R. Vulpe, *op. cit.*, p. 312, fig. 97 și 98) și Porolissum (v. M. Macrea, D. Protase și M. Rusu, *op. cit.*, p. 365 și fig. 9/16). Cuptoarele de cremație de la Zimnicea și Poienești aparțin sec. IV – III î.e.n., iar cimitirul de la Porolissum este datat post sec. III î.e.n., începînd din sec. II î.e.n.

³ N.V. Anfimov, *Могили сарматского времени в долине реки Урупа, в* KS, 65, 1956, p. 88–93, fig. 27/1.

⁴ *Ibidem*, p. 89; după inventar necropola poate aparține sec. II – III e.n. și nu I – II e.n.

⁵ Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 455 și fig. 6/4.

⁶ J. Déchelette, *Manuel d'Archéologie*, IV, 1927, p. 477, fig. 404.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Mareyan Smiszko, *Kultury Wczesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w Małopolsce Wschodniej*, Lwowie, 1932, p. 159, pl. XIV/12.

⁹ *Ibidem*, p. 159.

¹⁰ Toate sînt expuse în MNA și se deosebesc de exemplarul din mormîntul de înhumare de la Gabăra prin grosimea barei, felul cum sînt dispuse proeminențele și dimensiunile brățarilor. Brățara de la Gabăra pare a conține o cantitate mai mare de cupru decît cele din Letène-ul geto-dacic.

¹¹ M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 238, pl. VI/2. Tipul de brățară este cunoscut și în necropola de la Nikolaevka, v. M. Ebert, *Ausgrabungen auf dem Gute Maritzyn, Gouv. Cherson (Süd-Russland)*, în *Præhistorische Zeitschrift*, V, 1913, p. 95, fig. 107. Brățări s-au mai găsit la Simferopol și Tiflinskaia (v. M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 238) însă nu putem ști sigur mediul în care s-au descoperit. Brățara de la Tiflinskaia provine din săpăturile lui N. I. Veselovski efectuate în 1902.

morminte, în special în cele de copii este tot sarmatic¹. Clopoșei de formă conică, piramidală sau emisferică, s-au găsit în numeroase morminte sarmatice din Moldova și Muntenia: Probota², Valea Lupului, Largu, Șendreni, Căscioarele³ etc. și în U.R.S.S. la Bocani, Ust-Kamianki, Ust-Labinskaia⁴ etc.

În raportul de la Gabăra se subliniază că în M. 204 « sticla (este vorba de amulete și mărgelile) este înlocuită cu oase de rozător șlefuite »⁵, lucru obișnuit în mormintele sarmatice⁶.

În concluzie, noi credem că inventarul mormintelor de înhumatie de la Gabăra pledează pentru atribuirea cimitirului de înhumatie sarmaților. Din tot inventarul necropolei de la Gabăra rămâne sub semnul întrebării un clopoșel descoperit în mormintul de incineratie nr. 40⁷. Acest clopoșel ar fi primul descoperit într-un mormint carpic.

Trecind la problema craniilor de copii izolate⁸, înclinăm să credem că ele sînt înmormintări obișnuite de copii, ale căror oase din restul scheletului nu s-au păstrat; ori s-au păstrat foarte prost, deoarece au fost descompuse de acizii humici. Din informațiile primite de la prof. Olga Necrasov⁹, reiese că la analiza antropologică, s-au constatat la unele înmormintări de « cranii de copii », și oase din restul scheletului. La fel lîngă unele « cranii izolate » s-au găsit în timpul săpăturilor și obiecte de inventar; M. 218 a avut o căniță de tip carpo-sarmatic, ceea ce ar indica, ținînd seama și de obiceiul sarmaților de a pune vasul la picioare sau la capul mortului¹⁰, o înmormintare obișnuită.

În legătură cu cele două cranii de copii găsite la picioarele scheletelor nr. 230 și 239, considerăm că ar putea fi vorba, fie de copii înmormînați lîngă protectorii lor, probabil mame¹¹, fie că unul din cele

¹ v. *Istoria Romîniei*, I, (I. Nestor), cap. *Sarmații*, p. 680.

² Săpături 1960 N. Zaharia (material inedit).

³ M. Petrescu-Dîmbovița, *Șantierul Hlincea-Iași*, în SCIV, V, 1—2, 1954, p. 251, fig. 11/5; I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, III, p. 304, fig. 7/2; idem, *Materiale*, V, p. 479 și Sebastian Morintz, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, p. 557, fig. 3/4 și 4/3.

⁴ G. B. Feodorov, *op. cit.*, fig. 7; E. V. Mahno, *Розкопки пам'яток епохи бронзи та сарматського часу в с. Усть-Кам'яниці*, în *Археологичні пам'ятки УРСР*, IX, 1960, p. 24, fig. 12/11 și N. V. Anfimov, *op. cit.*, p. 199, fig. 18/29.

⁵ Iulian Antonescu, *op. cit.*, VII, p. 455.

⁶ La Novo-Filipovka s-au găsit mărgelile făcute și din vertebre de pește (v. M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 241). Amulete din colț de carnivor s-au găsit la Poienești (v. R. Vulpe, *op. cit.*, p. 379 și fig. 256) și la Focșani tot în morminte sarmatice (v. Sebastian Morintz, *op. cit.*, p. 458, fig. 6/7).

⁷ Clopoșelul nu este asemănător cu cel din M. 203 (de înhumatie) și este din tablă de fier.

⁸ Cu privire la aceste « cranii izolate » cităm părerea autorului săpăturilor de la Gabăra; « În așteptarea unor noi dovezi concludente și păstrînd rezerva cuvenită, credem că aceste cranii izolate sînt indiciile unor sacrificii umane, practicate în anumite cazuri », (v. *Materiale*, VII, p. 456).

⁹ Mulțumim prof. Olja Necrasov și antropologului I. Botezatu pentru informațiile date.

¹⁰ M. I. Viazmitina, *op. cit.*, p. 238; M. I. Viazmitina, V. A. Illinska, E. F. Pokrovskia, O. I. Terenușkin, G. T. Kovpanenko, *op. cit.*, p. 72, fig. 58/1. v. și M. 207 și 215 de la Gabăra.

¹¹ Acest lucru rămîne să fie precizat de expertiza antropologică. În sprijinul acestei ipoteze cităm exemplul din mormintul 5 de la Histria, sectorul Z₂, unde s-a descoperit un schelet de copil în poziție chircită al cărui craniu zăcea pe bazinul unei femei, așezate tot în poziție chircită. Mormintul aparținînd probabil unei familii, este datat în sec. III—IV e.n. (v. Em. Condurachi și colaboratori, *Șantierul arheologic Histria*, în *Materiale*, IV, p. 48 și fig. 38).

doă schelete ar putea fi mai nou și ar indica, în acest caz, etape diferite de înmormintare.

Din studiul necropolelor carpice din Moldova se desprind după părerea noastră următoarele concluzii:

1. Necropolele culturii Poienești se împart în două grupe: a) grupa Pădureni-Virteșcoiu, databilă în prima jumătate a sec. III e.n. (necropola de la Pădureni putând fi eventual ceva mai veche și numai în parte contemporană cu cea de la Virteșcoiu); b) grupa Poienești-Gabăra, databilă în a doua jumătate a sec. III; nu începe probabil mai devreme de mijlocul sec. III și încetează probabil în jurul datei de 295 - 297, când, în urma expediției victorioase conduse de Galerius, romanii au strămutat o parte din populația carpică în imperiu. Mențiunea lui Aurelius Victor (Caesares, 39.43) « Carporum natio translata omnis in nostrum solum », e puțin probabilă.

2. Carpicii au practicat incinerarea și au cunoscut trei variante ale acestui rit: a) morminte de incinerare în urnă; b) morminte fără urnă, în care rămășițele incinerării erau depuse într-un fel de casetă, improvizată din lespezi de piatră; c) morminte în care oasele erau depuse direct în groapă, fără casetă de piatră.

3. Mormintele de înhumare de la Gabăra, prin rit și inventar, aparțin ca și cele de la Poienești sarmaților¹ și nu se poate vorbi, credem noi, de schimbarea ritului funerar la carpi în această vreme.

4. Cimitirul de înhumare de la Poienești este anterior celui carpic. Raportul cronologic dintre înhumare și incinerare, la Gabăra, din lipsă de observații stratigrafice, rămâne să fie stabilit pe baza studierii inventarului. Găsirea unei fibule cu resortul dublu în M. 215² (inhumare), fibulă care nu poate aparține mormintului de înhumare, deoarece este deformată de foc, arată că ea provine dintr-o urnă distrusă și că mormintele de incinerare nu pot fi contemporane cu cele de înhumare. Nu putem ști dacă mormintul de incinerare a deranjat pe cel de înhumare sau invers. Ținând seama de unele fibule găsite la înhumare³, considerăm că mormintele de incinerare sînt posterioare celor de înhumare.

5. « Craniile izolate » de copii din necropola de la Gabăra sînt după părerea noastră înmormintări obișnuite.

6. Studiul atent al inventarului descoperit în necropolele carpice aruncă lumină și în problema relațiilor dintre carpi și sarmați.

Astfel grupa Pădureni-Virteșcoiu, datată în prima jumătate a sec. III, arată prin unele obiecte de inventar, un contact direct între carpi și sarmați, fiecare grup de populație împrumutînd reciproc elemente de cultură materială. Carpicii aiau de la sarmați oglinzile de metal și perlele de coral, precum și alte lucruri de

¹ Amintim că la Poienești craniile deformate erau numai de copii (informații dr. Dardu Nicolăescu-Plopșor). Cum la Gabăra unele din craniile au fost sfărîmate și nu s-au putut face determinările necesare (informații antropolog I. Botczatu) nu este exclus ca și în această necropolă să fi existat copii cu craniile deformate (sau să apară dacă se mai sapă).

² Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 455 și fig. 6/2.

³ În Muzeul din Roman sînt expuse două fibule de tip provincial roman, identice cu un exemplar descoperit la Poiana în 1951 (v. R. Vulpe, *Șantierul Poiana*, în SCIV, III, 1952, p. 207, fig. 26/6).

mai mică importanță, iar sarmații iau de la carpi cănița cu toartă¹, frecventă în mormintele sarmatice din Moldova și Muntenia (Tecuci, Cioinagi, Largu, Căscioarele² etc.) și lipsind, cu excepția cimitirului de la Bocani³ (zonă de contact cu lumea carpică) în restul mormintelor sarmatice din Uniunea Sovietică. În mormintele sarmate din stepa nord-pontică s-au găsit căni cu o toartă, dar înalte⁴; unele căni, mai mici, se deosebesc fie ca profil, fie ca sistem de prindere a toartei, de cele din mediul carpic; toate au fundul plat, fără inel⁵.

Că tipul de căniță este luat de sarmați de la carpi o arată și faptul că în mormintele sarmatice de la Probota (22 morminte) și Ulmeni considerate ca cele mai vechi necropole sarmate din Moldova și Muntenia (anterioare carpilor), lipsește cănița, pe care în sec. III o întâlnim și la carpi și la sarmați.

Grupa Pădureni-Virteșcoiu nu reflectă după părerea noastră o conviețuire îndelungată între carpi și sarmați, deoarece nu se constată asimilarea și prelucrarea în manieră carpică a unor elemente de factură sarmată; acest lucru se va întâmpla mai târziu, abia în a doua jumătate a sec. III e.n., când în necropolele de la Poienești și Gabăra se constată influența sarmatică și în ceramică.

Prezența torților zoomorfe la unele urne de incinerare din grupa Poienești-Gabăra arată asimilarea de către carpi a unor elemente sarmate⁶, ca urmare a unei conviețuiri mai îndelungate.

În ceea ce privește pătrunderea sarmaților în Moldova și Muntenia sîntem de părere că ei au pătruns treptat, în grupuri izolate. Descoperirile de la Probota și Ulmeni, nu permit o datare mai tîrzie de sfîrșitul sec. II e.n. Cei mai mulți sarmați au pătruns însă în prima jumătate a sec. III e.n.

În Moldova, deși constatăm prezența sarmaților în sec. III e.n., cultura carpică își păstrează trăsăturile esențiale pînă la venirea goților (sfîrșitul sec. III e.n.). Contactul între carpi și goți poate fi sesizat în necropola de la Poienești în obiceiul de a se pune în mormînt cite două fibule, așa cum s-a constatat în urnele: 115, 239 și 254⁷.

¹ După cum iazigii o iau de la dacii liberi din vest. Cănițe de acest tip v. la M. Părducz, op. cit., pl. CXX/4, 5, 17, 26; CXXII/41.

² v. p. 264 și p. 264, nota 8 din lucrarea noastră.

³ G. B. Feodorov, op. cit., fig. 9/4, 6, 8.

⁴ M. I. Viazmitina, op. cit., p. 227, pl. III/6-7; idem, în *Археология*, Kiev, VIII, 1953, p. 66, fig. 4/3 și 5/5; M. I. Viazmitina, V. A. Illinska, E. F. Pokrovska, O. I. Terenușkin, G. T. Kovpanenko, op. cit., fig. 20/2, 6, 7; 26/6; 63/14; 65/18; 68/12; 69/19; E. V. Mahno, op. cit., fig. 17/6; 22/1, 8. A. I. Furmanska, *Курганы вилы с Долины*, în *Археологични Пам'ятки УРСР*, VIII, 1960, p. 138, fig. 100/3. N. V. Anfimov, op. cit., în KS, 65, 1956, p. 88-93, fig. 27/3.

⁵ v. M. I. Viazmitina, V. A. Illinska, E. F. Pokrovska, O. I. Terenușkin, G. T. Kovpanenko, op. cit., fig. 62/1-2; 66/7, v. și fig. 58/7.

⁶ Vase cu torți zoomorfe s-au găsit în mai multe complexe sarmate de pe teritoriul U.R.S.S. Printre acestea amintim: *Necropola de pe valea riului Uruș* (Kuban). v. N. V. Anfimov, op. cit., în KS, 65, 1956, fig. 28, *Ust-Labinskaia* (v. N. V. Anfimov, op. cit., în MIA, 23, 1951, p. 195, fig. 16/8 și 9). *Novo-Filipovka* (v. M. I. Viazmitina, V. A. Illinska, E. F. Pokrovska O. I. Terenușkin, G. T. Kovpanenko, op. cit., p. 26, fig. 5 și M. I. Viazmitina, op. cit., *Археология*, VIII, p. 72, fig. 9). *Dolinovka* (v. A. I. Furmanska, op. cit., p. 138 fig. 100/5 și M. I. Viazmitina, op. cit., *Археология*, VIII, p. 72, fig. 9).

⁷ v. R. Vulpe, op. cit., p. 436. Menționăm că la Pădureni (și nici la Virteșcoiu) nu s-au găsit cite două fibule în urnă.

Problema relațiilor dintre carpi și sarmați, pe de o parte, și carpo-sarmați, și goți, pe de altă parte, este una din cele mai importante din istoria veche a patriei noastre; pentru soluționarea ei însă mai este nevoie de cercetări atât pe teren cât și în muzeele din țară.

GH. BICHIR

НЕКОТОРЫЕ ЗАМЕЧАНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО НЕКРОПОЛЕЙ ТИПА ПОЕНЕШТЬ В МОЛДОВЕ И СВЯЗЬ ЭТИХ НЕКРОПОЛЕЙ С САРМАТСКИМ МИРОМ

РЕЗЮМЕ

Содержание культуры Поенешть (приписываемой карпам) известно почти исключительно из материалов, открытых в некрополях Выртешкой (р-н Фокшаны), Поенешть (р-н Васлуй), Пэдурень (р-н Панчиу) и Порчешть-Габэра (р-н Роман). Случайные открытия имели место в Бутнэрешть (р-н Роман), в Тифешть (р-н Панчиу) и в Думитрешть-Гэлэций (р-н Яссы).

Автор, после того как высказывает целый ряд соображений общего характера относительно некрополей типа Поенешть, анализирует содержание этих некрополей и приходит к нескольким важным выводам.

Так, он указывает, основываясь на документах, что карпы, практиковавшие сожжение трупов, знали три варианта этого ритуала: а) погребение с трупосожжением в урнах; б) погребение без урн, когда остатки сожженного трупа укладывались в своего рода импровизированные ящики из каменных плит (в Порчешть-Габэра); в) погребение, в котором кости укладывались непосредственно в яму без урны или каменного ящика (Поенешть).

Основываясь на предметах инвентаря и керамическом материале, автор разделяет вышеупомянутые некрополи на две группы, в хронологической последовательности: группа Пэдурень-Выртешкой, датируемая первой половиной III в. н.э., и группа Поенешть-Габэра, относящаяся к второй половине III в. н.э.

В зависимости от некоторых стратиграфических наблюдений и в результате сравнительного изучения автор настоящей работы устанавливает следующую хронологию для комплексов III—IV веков в Поенешть: а) кладбище с трупоположением принадлежит сарматам и предшествует кладбищу с трупосожжением (а не следует за ним), оно может быть датировано серединой III века нашей эры; б) кладбище с трупосожжением, принадлежащее карпам, датируется второй половиной III века нашей эры (а не концом III века и IV веком); в) поселение принадлежит культуре Сынтана-Черняхово и датируется IV веком нашей эры (а не III веком).

Погребения в Габэре с трупоположением по своему ритуалу и инвентарю принадлежат, так же как и погребения в Поенешть, сарматам, так что не приходится говорить об изменении в то время у карпов их похоронного обряда.

В связи с предполагаемыми захоронениями детских изолированных черепов автор указывает на то, что это обыкновенные захоронения, кости в которых не сохранились или сохранились очень плохо, так как были разрушены в результате гумификации.

Внимательное изучение инвентаря некролей культуры Поенешть проливает свет и на проблему отношений между карпами и сарматами.

Так, некоторые предметы инвентаря группы Пэдурень-Вырешкойой, датируемой первой половиной III века, свидетельствуют о прямом контакте карпов и сарматов, когда имели место взаимные заимствования элементов материальной культуры.

С другой стороны, группа Поенешть-Габэра, датируемая второй половиной III века нашей эры, отражает уже более продолжительное сожителство карпов и сарматов, о чем свидетельствуют некоторые элементы сарматской фактуры, обработанные по карпским образцам.

Автор полагает, что сарматы проникли в Молдову и в Валахию постепенно, изолированными группами. В Проботе (р-н Яссы) в Молдове и в Ульмень (р-н Олтеница) в Валахии были открыты сарматские погребения, которые нельзя датировать позже чем концом II века нашей эры. Что же касается Молдовы, то хотя и устанавливается нахождение в ней сарматов в III веке нашей эры, все же культура карпов сохраняет свои существенные черты до прихода готов (конец III века нашей эры).

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Вкл. 1. — Типы известных урн в некрополях культуры Поенешть. Типы: 1, 2, 3, 4, 5/3, 5/4 и 6 — Поенешть (по Р. Вулпе); тип 5/1, Пэдурень (по Себастиану Моринцу и Г. Бикиру); тип 5/2, Вырешкойой (по И. Л. Нягу).

Рис. 1. — Сосуды из некролей культуры Поенешть: 1, Вырешкойой (по Г. Аницеску) 2, Пэдурень (по Себастиану Моринцу и Г. Бикиру); 3, Поенешть (по Р. Вулпе); 4, Габэра (по Юлиану Аутонеску).

Рис. 2. — Фибула из некрополя в Пэдурень.

OBSERVATIONS SUR LES NÉCROPOLES DU TYPE POIENEȘTI DE MOLDAVIE ET RAPPORTS DE CELLES-CI AVEC LE MONDE SARMATE

RÉSUMÉ

La civilisation de Poieneshi, attribuée aux Carpes, est presque exclusivement connue par le matériel découvert dans les nécropoles de Virteșcoiu (distr. de Focșani), Poieneshi (distr. de Vaslui), Pădureni (distr. de Panciu) et Porcești-Gabăra (distr. de Roman), à côté desquelles il convient de mentionner les découvertes fortuites faites à Butnărești (distr. de Roman), à Țifești (distr. de Panciu) et à Dumitrești Gălății (distr. de Jassy).

Après des considérations générales sur les nécropoles du type Poieneshi, l'auteur en analyse le contenu, arrivant à une série de conclusions importantes.

Les Carpes, adeptes de l'incinération, pratiquaient ce rite selon trois variantes: a) tombes à incinération à urne; b) tombes sans urne, dans lesquelles les restes de la crémation étaient déposés dans une sorte de ciste en dalles improvisée (à Porcești-Gabăra); c) tombes sans urne et sans ciste, dans lesquelles les restes étaient déposés dans la fosse à même la terre (Poieniști).

L'inventaire funéraire et la céramique permettent la répartition des nécropoles étudiées en deux groupes, à savoir, en ordre chronologique: le groupe Pădureni-Vîrteșcoiu, datant de la première moitié du IIIe siècle de n.è., et le groupe Poieniști-Gabăra, datant de la seconde moitié du même siècle.

En ce qui concerne le complexe de Poieniști, des IIIe - IVe siècles, les observations stratigraphiques et l'étude comparative du matériel ont permis d'établir la chronologie suivante: a) le cimetière d'inhumation appartenant aux Sarmates, datant approximativement du milieu du IIIe siècle, antérieur (et non postérieur) au cimetière d'incinération; b) le cimetière d'incinération des Carpes, datant de la seconde moitié du IIIe siècle (et non pas de la fin du IIIe siècle et du IVe siècle); c) l'établissement appartenant à la civilisation Sintana-Cerneahov, du IVe siècle de n.è. (et non pas du IIIe siècle).

Tant par leur rituel que par leur inventaire, les tombes à inhumation de Gabăra, tout comme celles de Poieniști, appartiennent aux Sarmates, sans que l'on puisse parler d'une modification à cette époque du rite funéraire des Carpes.

Quant aux soi-disant «enterrements de crânes isolés d'enfants» il s'avère que l'on se trouve en présence d'enterrements habituels, dont les ossements, décomposés par les acides humiques, se sont très mal conservés ou ont disparu entièrement.

Enfin, l'examen minutieux de l'inventaire des nécropoles appartenant à la civilisation de Poieniști jette une certaine lumière sur les relations entre Carpes et Sarmates. Ainsi, les objets d'inventaire du groupe Pădureni-Vîrteșcoiu, datant de la première moitié du IIIe siècle, prouvent, par les emprunts réciproques qu'ils trahissent, l'existence d'un contact direct entre ces deux peuplades, tandis que le groupe Poieniști-Gabăra, qui date de la seconde moitié de ce siècle, correspond à une cohabitation de plus longue durée entre Carpes et Sarmates, ainsi qu'il ressort de certains éléments de facture sarmate assimilés par les Carpes et interprétés à leur manière.

Les Sarmates, selon l'auteur, auraient pénétré en Moldavie et en Valachie peu à peu, par groupes isolés. A Probota (distr. de Jassy), en Moldavie, comme à Ulmeni (distr. d'Oltenița), en Valachie, on a découvert des tombes sarmates qui ne peuvent être datées plus tard que la fin du IIe siècle de n.è. Par contre, en Moldavie, bien que la présence des Sarmates soit constatée au IIIe siècle de n.è., la culture des Carpes conserve ses traits essentiels jusqu'à la venue des Goths (fin du IIIe siècle).

EXPLICATION DES FIGURES

Pl. 1. — Types d'urnes connus dans les nécropoles de la civilisation de Poieniști. Types: 1, 2, 3 4, 5/3, 5/4, 6, Poieniști (d'après R. Vulpe); type 5/1, Pădureni (d'après Sebastian Morintz et Gh. Bichir); type 5/2, Vîrteșcoiu (d'après I. L. Neagu).

Fig. 1. — Vases des nécropoles de la civilisation de Poieniști. 1, Vîrteșcoiu (d'après Gr. Anîtescu); 2, Pădureni (d'après Sebastian Morintz et Gh. Bichir); 3, Poieniști (d'après R. Vulpe); 4, Gabăra (d'après Iulian Antonescu).

Fig. 2. — Fibule de la nécropole de Pădureni.

•

•